Qorti tal-Magistrati (Ghawdex)
Gurisdizzjoni Superjuri
Sezzjoni Generali

Magistrat Dr Joanne Vella Cuschieri B.A., Mag. Jur. (Eur. Law.) LL.D.

Seduta tal-lum it-Tlieta 17 ta' Novembru, 2015

Rikors numru:- 59/2011 JVC

Raymond Galea, f'ismu proprju u f'isem l-assenti Joseph Galea, Mario Galea, Josephine Grima, Marianna Galea, Victoria Axiaq, Judith Azzopardi

Vs

Peter Paul Galea

Il-Qorti;

Rat ir-rikors guramentat fejn l-atturi ppremettew:-

Illi Carmela Galea, omm il-partijiet mietet fil-21 ta' April 2010 (Dok A).

Illi l-wirt taghha huwa regolat permezz ta' testment in atti Nutar Dottor Mariosa Grech tat-3 ta' Awwissu 2007 (Dok B, Dok C, u Dok D) fejn *inter alia* innominat lill-konvenut Peter Galea uniku eredi universali tal-beni taghha kollha in generali, prezenti u futuri, mobbli u mmobbli.

Illi in forza tat-tielet artikolu tal-imsemmi testment it-testatrici halliet lill-atturi Vittoria Axiaq, Raymond Galea, Mario Galea, Judith Azzopardi u Marianna Galea kif ukoll lill-konvenut Peter Galea, b'titolu ta' legat u prelegat, terz indiviz, ossia kull dritt spettanti lit-testatrici tal-fond erbgha u erbghin (44), Triq Gajdoru, x-Xaghra, Ghawdex, fis-segwenti kwoti: l-attur Mario Galea u l-konvenut Peter Galea zewg kwoti kull wiehed, Victoria Axiaq, Raymond Galea, Judith Azzopardi u Marianna Galea kwota kull wiehed u dan b'kumpens ta' kwalunkwe kuri u

assistenzi rezi lit-testatrici mill-imsemmija legatarji konsistenti f'irqad maghha matul il-lejl tas-sena elfejn u hamsa (2005).

Illi ghal kull buon fini l-atturi irrinunzjaw ghall-wirt ta' ommhom filwaqt li irrizervaw favur taghhom id-dritt tal-legat rimuneratorju lilhom imholli kif ukoll id-dritt li jitolbu l-legittima lilhom spettanti skont il-ligi.

Illi l-konvenut bhala eredi uniku tal-imsemmija decujus gie interpellat diversi drabi sabiex jersaq ghal-likwidazzjoni u hlas tal-legittima spettanti lill-esponenti izda baqa inadempjenti.

Illi ghalhekk kellha ssir din il-kawza.

Illi l-esponenti jafu b'dawn il-fatti personalment.

Talbu li din il-Qorti:

1. Tillikwida l-assi ereditarji ta' omm il-partijiet u konsegwentement tillikwida l-legittima spettanti lill-atturi mill-wirt ta' ommhom.

2. Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi l-legittima hekk likwidata.

3. Tikkundanna lill-konvenut jimmetti lill-atturi fil-pussess tal-legat remuneratorju fuq imsemmi.

4. Tinnomina Nutar Pubbliku sabiex jippublika l-att relattiv u kuratur ghall-eventwali kontumacja.

Bl-imghax legali u bl-ispejjez kontra l-konvenut ingunt ghas-subizzjoni.

Rat ir-risposta guramentata tal-konvenut li kkonferma:-

Illi dwar il-fatti huwa minnu li Carmela Galea tigi omm il-partijiet u li mietet fil-21 ta' April, 2010; apparti dawn hemm ulied ohra ta' Carmela Galea li mhumiex imsemmijin; huwa minnu wkoll li hija ddisponiet mill-wirt taghha skont it-testmenti ndikati fir-rikors;

Huwa minnu ukoll li hija halliet legat fit-tielet artikolu tat-testment taghha kif hemm indikat fit-testment;

Illi l-atturi jridu jgibu prova skont il-ligi tar-rinunzja taghhom ghall-wirt ta' Carmela Galea;

Illi huwa minnu wkoll li l-atturi nterpellaw lill-konvenut biex tigi likwidata l-legittima imma ma setghux jaqblu fuq l-ammont u l-konsistenza tal-legittima u ghalhekk qeghed issir din il-kontestazzjoni;

L-eccezzjonijiet ghalhekk huma s-segwenti:

L-atturi ddekadew mil-legat lilhom imholli u dan kif previst fl-istess testment u ghalhekk il-legat fi kwalsijasi kaz irid jittiehed mill-atturi akkont tal-legittima mill-istess atturi reklamati;

Li l-likwidazzjoni tal-legittima ma tistax tintalab minghajr ma qabel wiehed jitlob li tigi accertata l-konsistenza tal-wirt ta' Carmela Galea ghaliex minn dan biss wiehed jkun jista' jasal ghal-likwidazzjoni tal-legittima.

Li trid issir il-prova tad-denunzja maghmula mill-intimat tal-legittima li huma wirtu;

Li trid issir il-prova tad-delega ta' Joseph Galea;

Illi fl-accertament ta' dik il-legittima jridu jitnaqqsu l-ispejjez gudizzjarji f'liema kienet inkorriet l-istess Carmela Galea minhabba l-kawzi li ghogobhom jaghmlu uliedha fil-konfront taghha, kif ukoll irid jitnaqqas l-kumpens ghas-servigi dovuta minnha lil binha l-konvenut, billi dan irrendilha diversi servigi tul hajtu u dawn ghandhom jigu konteggjati fil-komputazzjoni tal-attiv soggett ghal-legittima.

Illi fil-fatt huwa kompitu tal-atturi li jaghmlu l-prova tal-konsistenza tal-wirt ta' Carmela Galea biex tigi likwidata l-legittima.

Rat il-provi, affidavits, xhieda, dokumenti u l-atti kollha fil-process;

Rat illi fis-seduta tat-8 ta' Mejju, 2015 il-kawza thalliet ghad-decizjoni bil-fakluta' lill-partijiet li jipprezentaw is-sottomissjonijiet kollha;

Rat is-sottomissjonijiet tal-partijiet.

Rat illi l-eccezzjoni relatata mal-prokura tal-attur Joseph Galea giet sorvolata bil-prezentata tal-prokura a fol. 29 tal-process.

Rat l-atti kollha.

Ikkunsidrat

Illi bhala fatti l-partijiet jaqblu li ommhom Carmela Galea mietet fil-21 ta' April 2010. Jaqblu wkoll li l-partijiet mhumiex l-unici ulied ta' Carmela Galea izda li b'kollox Carmela Galea kellha hdax-il wild. Jaqblu li l-wirt taghha huwa regolat permezz ta' testment in atti Nutar Dottor Mariosa Grech tat-3 ta' Awwissu 2007 esebit a fol. 7 tal-process fejn *inter alia* innominat lill-konvenut Peter Galea uniku eredi universali tal-beni taghha kollha in generali, prezenti u futuri, mobbli u immobbli. Il-klawsola tan-nomina taqra kif isegwi:

'Salv il-predisopost, it-testatrici qed tinnomina u tistitwixxi bhala uniku eredi universali tal-beni taghha kollha in generali, prezenti u futuri, mobbli u mmobbli, lil binha Peter Paul maghruf bhala Peter Galea, bil-karta tal-identita' numru 316665(M), bis-sostituzzjoni volgari ta' wliedu kollha f'kaz ta' premorjenza ghat-testatrici. Din in-nomina tal-eredi qed issir biex it-testatrici tikkompensa lil binha Peter Paul sive Peter talli ilu jdur biha u jirrendilha s-servizzi, kuri u assistenzi illi hija kellha bzonn matul dawn l-ahhar sentejn u ta' dawk is-servizzi, kuri u assistenzi illi ghad jirrendilha fil-futur.' (fol. 8)

Jaqblu wkoll li in forza tat-tielet artikolu tal-imsemmi testment it-testatrici halliet lill-atturi Vittoria Axiaq, Raymond Galea, Mario Galea, Judith Azzopardi u Marianna Galea (eskluzi ghalhekk l-atturi Joseph Galea u Josephine Grima) kif ukoll lill-konvenut Peter Galea, b'titolu ta' legat u prelegat, terz indiviz, ossia kull dritt spettanti lit-testatrici tal-fond erbgha u erbghin (44), Triq Gajdoru, ix-Xaghra, Ghawdex, fis-segwenti kwoti: l-attur Mario Galea u l-konvenut Peter Galea zewg kwoti kull wiehed, Victoria Axiaq, Raymond Galea, Judith Azzopardi u

Marianna Galea kwota kull wiehed u dan b'kumpens ta' kwalunkwe kuri u assistenzi rezi lit-testatrici mill-imsemmija legatarji konsistenti f'irqad maghha matul il-lejl tas-sena elfejn u hamsa (2005) (klawzola a fol. 7).

L-atturi fir-rikors guramentat taghhom izda naqsu milli jippremettu wkoll illi l-istess testment fir-raba' artikolu t-testatrici ezentat lil uliedha kollha mill-kollazzjoni u mputazzjoni ta' dak li hadu b'titolu gratuwitu minghand it-testatricia tul hajjitha, inkluz id-donazzjoni ta'erba' mitt lira Maltin (Lm400) kull wiehed u wahda minnhom u li s-sitt artikolu tat-testment jaqra kif isegwi:

'It-testatrici trid u tordna illi jekk xi hadd minn l-imsemmija wliedha jipprova b'xi mod jimpunja d-disposizzjonijiet testamentarji taghha, huwa jiddekadi minn kull beneficcju lilu mholli b'dan it-testment u jikkonsegwixxi biss il-legittima skont il-ligi.' (fol. 8)

Illi jirrizulta li l-atturi kollha rrinunzjaw ghall-wirt ta' ommhom permezz ta' dikjarazzjoni datata 28 ta' April, 2011 (fol. 13) li taqra kif isegwi:

'Illi l-esponenti jixtiequ jirrinunzjaw ghall-wirt tal-imsemmija ommhom filwaqt li jirriservaw favur taghhom id-dritt tal-legat remuneratorju fuq imsemmi kif ukoll id-dritt li jitolbu l-legittima lilhom spettani skont il-ligi.'

Jigi notat li tnejn mill-atturi ma kienux beneficcjarji tal-legat in kwistjoni u cioe' Joseph Galea u Josephine Grima fejn dawn ta' l-ahhar effettivament ma rcevew xejn tramite t-testment ta' ommhom.

Jirrizulta lil din il-Qorti li qabel il-mewt tad-decujus l-atturi kienu lhom snin twal bi problemi bejniethom, principalment ma' ommhom u huthom fir-rigward tad-divizjoni tal-wirt ta' missierhom tant li gia kien hemm zewg kawzi ohra:

(i) Citazzjoni numru 9/2007 (sentenza fol. 198) fl-ismijiet 'Carmela Galea, Peter Paul Galea li qed jidher f'ismu proprju kif ukoll ghan-nom u in rapprezentanza ta' hutu Susanna Cassar u Dimitri Galea, Karkanja Limited vs. Raymond Galea, Mario Galea, Josephine Grima, Marianna Galea, Victoria Axiaq, Judith azzopardi, Avukat Dr. Samuel Azzopardi

b'digriet tat-18 ta' Mejju 2007 gie nominat biex jidher ghall-imsiefra Rita mart John Cassar u b'digriet tat-18 ta' Mejju 2007, gie nominat kuratur deputat biex jidher ghall-imsiefer Joseph Galea' deciza nhar it-23 ta' Mejju, 2008.

Jirrizulta li permezz ta' din il-kawza l-atturi talbu l-awtorizzazzjoni tal-Qorti ai termini tal-artikolu 495 A tal-Kap. 16 sabiex tawtorizza l-bejgh tal-fond numru 55, Triq Ghajn Qamar, Xaghra, Ghawdex bir-raba' annessa mieghu liema proprjeta' kienet originarjament mixtrija fiz-zwieg bejn id-decujus Carmela Galea u r-ragel taghha Angelo Galea li miet qabilha fit-22 ta' Mejju, 1979. Fis-successjoni tieghu nofs din il-proprjeta' saret proprjeta' tal-hdax-il ahwa suggetta izda ghall-uzufrutt tal-omm Carmela Galea filwaqt li n-nofs l-iehor baqa' proprjeta' ta' Carmela Galea. Din il-kawza giet deciza kontra l-atturi msemmija stante li l-proprjeta' kienet ghadha suggett ghall-uzufrutt ta' Carmela Galea u ghalhekk f'dak l-istadju l-ahwa ma kienux ghadhom kunsidrati bhala ko-proprjetarji. Il-kawza giet deciza minghajr taxxa bejn il-partijiet ghajr ghall-ispejjez tal-Perit Tekniku li kellhom jinqasmu.

(2) Citazzjoni numru 94/2008 (decizjoni a fol. 203) fl-ismijiet 'Carmela Galea armla ta' Angelo u Peter Paul Galea li qed jidher fuq il-prezenti kemm f'ismu proprju kif ukoll ghan-nom u in rapprezentata ta' hutu Susanna mart Laurence Cassar, Dimitri Galea u Rita mart John Cassar vs. Raymond Galea, Mario Galea, Josephine Grima, Marianna Galea, Victoria Axiaq, Judith Azzopardi u b'digriet tas-27 ta' Ottubru 2008 gie nominat kuratur deputat biex jidher ghall-imsiefer Joseph Galea'.

F'din il-kawza l-atturi talbu l-qasma tal-gid komuni bejniethom. Inghatat sentenza preliminari f'din il-kawza fejn il-Qorti cahdet l-eccezzjoni tal-konvenuti li ma tistax tintalab il-qasma ta' beni u wirt meta l-wirt hu suggett ghall-uzufrutt bl-ispejjez kontra l-konvenuti.

Jirrizulta li konsegwentement ghal din id-decizjoni preliminari l-partijiet waslu ghall-ftehim fuq il-qasma tal-proprjeta' numru 55, Triq Ghajn Qamar, Xaghra, Ghawdex bir-raba' annessa mieghu, f'liema qasma l-proprjeta' inghatat l-istess valur moghti mill-Perit Tekniku mqabbad mill-Qorti u cioe' dik ta' Lm 250,000. Il-kuntratt ta' divizjoni jinsab esebit a fol. 36 tal-process datat 26 ta' Novembru, 2009 fejn jirrizulta li l-proprjeta' in kwistjoni nqasmet f'zewg porzjonijiet bl-ewwel porzjon tal-kejl ta' cirka 1070.27m.k. inghata l-valur ta' €397,000 u ghadda ghand id-

decujus Carmela Galea f'sehem ta' 11/15 indiviz u sehem ta' 1/15 kull wiehed lil Susanna Gassar, Rita Cassar, Dimitri Galea u Peter Paul Galea filwaqt li t-tieni porzjon tal-kejl cirka ta' 432.7m.k. u nghatat il-valur ta' €185,250 ghaddiet ghand is-seba' l-ahwa l-ohra (l-atturi odjerni) kollha sehem 1/7 kull wiehed. Jigi notat izda li anki dwar il-valur li kellu jigi dikjarat ma kienx hemm qbil bejn il-partijiet u dan huwa evidenzjat mill-e-mail bejn l-Avukati tal-partijiet esebita a fol. 217 tal-process fejn l-atturi odjerni kienu qed jinsistu li jigi mnizzel il-valur tal-immobbli kif moghti mil-Perit tal-Qorti li izda vvaluta l-fond bhala wiehed shih, filwaqt li l-konvenut odjern kien qed isostni li l-valur tal-proprjeta' anki in vista li kienet qed tigi diviza kien ferm anqas. Jirrizulta li l-konvenut odjern ceda ghall-insistenza tal-atturi u tnizzel il-valur imsemmi stante l-predispost mill-Avukat taghhom li lilhom ma kienet ser taghmillhom l-ebda differenza.

Jirrizulta wkoll li ftit xhur qabel il-mewt ta' Carmela Galea, l-ewwel porzjon gie mibjugh lil Karkanja Ltd. permezz ta' kuntratt datat 15 ta' Dicembru, 2009 fl-atti tan-Nutar Dottor Maria Vella Magro ghall-prezz totali ta' €186,349.80. Minn dan l-ammont wara li jitnaqqsu t-taxxi Carmela Galea kellha tiehu 11/15 il-parti filwaqt li l-erba' l-ahwa kellhom jiehdu 1/15 kull wiehed. Konsegwenti ghal dan il-kuntratt it-taxxi nterni kkontestaw il-valur tal-proprjeta' u ai fini ta' taxxa dan gie valutat ghall-valur finali ta' €250,000 b'hekk il-partijiet fil-kuntratt kellhom ihallsu taxxi addizzjonali (xhieda Spiro Formosa fol. 101). Irrizulta fil-mori tal-kawza mix-xhieda ta' rapprezentant tal-istess Dipartiment li kien hemm insistenza da parti ta' terzi (cioe' l-atturi tramite l-Avukat taghhom) sabiex id-Dipartiment jivvaluta l-proprjeta' aktar minn kemm inbieghet u fil-fatt hekk sar.

Jirrizulta mill-provi (ara x-xhieda ta' Euchar Vella fol. 109 et seq, fol. 156 et seq u fol. 328) li l-prezz fuq l-immobbli thallas da parti ta' Karkanja Ltd. permezz ta' cekkijiet 'post-dated' li izda l-ahhar wiehed ghas-somma ta' €46,587.00 ghalkemm kien lahaq gie raggirat minn Carmela Galea u mghoddi lill-konvenut Peter Paul Galea dan ma lahaqx issarraf qabel il-mewt taghha u konsegwentement gie ritornat lil Karkanja Ltd. u din ghaddiet lill-konvenut l-ekwivalenti f'kontanti.

Mertu:

Il-kwistjonijiet principali bejn il-partijiet f'din il-kawza huwa l-valur tal-eredita' tal-mejta Carmela Galea u jekk il-legati maghmula lill-atturi ghadhomx validi. L-atturi jsostnu li din il-Qorti ghandha tiehu kont tal-valur skont huma tal-fond mibjugh lill-Karkanja Ltd. u mhux dak dikjarat fil-kuntratt, isostnu wkoll li din il-Qorti trid tiehu wkoll in konsiderazzjoni l-ammont globali ta' servizzi socjali rcevuti minn Carmela Galea ghal tul ta' snin kif ukoll flus li hija gabret ferm qabel il-mewt taghha mill-banek u minghand l-istess uliedha li kienu qed izommuhom minghajr ebda tnaqqis ghal dak li hija setghet nefqet. L-atturi jinsistu li apparti s-sehem riservat huma ghandhom jinghataw il-legat mholli lilhom fit-testment u li dan m'ghandux jigi maghqdud sabiex tigi kalkolata l-legittima.

Da parti tieghu l-konvenut isostni li dakinhar tal-mewt Carmela Galea, li kienet ilha tirrisjedi mieghu sa mis-sena 2005, kellha biss €2,000 kontanti fid-dar u li hu kellu dejn ta' €70,000 dovuti lil ommu. Fil-bqija l-konvenut isostni li Carmela Galea fid-data tal-mewt taghha ma jirrizulta li kellha xejn aktar ghajr it-terz tal-proprjeta' immobbli thalliet bil-legati u l-pre-legat. Fil-fatt tressqu l-provi tal-banek izda rrizulta li l-mejta ma kellha xejn fil-banek dakinhar tal-mewt anzi kienet ilha snin li gibdet hi personalment il-flus kollha mill-banek.

Jirrizulta wkoll mix-xhieda tar-rapprezentanti tad-Dipartiment tas-Sigurta Socjali li bejn l-1 ta' Jannar tas-sena 2000 u d-data tal-mewt tad-decujus hija receviet is-somma globali ta' €70,041.58 (dol. 112) f'servizzi socjali nkluz il-beneficcji kollha li kellha. Ghalhekk f'kalkolu approssimattiv ta' din il-Qorti jirrizulta li d-decujus kien ikollha f'idejha s-somma ta' €500. Kemm il-konvenut u martu Alexandra Galea kkonfermaw diversi drabi fl-atti li ghalkemm kien il-konvenut li jsarraf ic-cekkijiet, huwa kien jaghmel il-flus go envelope u jghaddihom lill-ommu u li ma kienux jindahlu hija x'taghmel bil-flus. Isostnu izda li l-omm kienet spiss tikkontribwixxi ghall-ispejjez tad-dar u tal-ikel anki ghaliex hija kellha 'washing-machine' ghaliha dejjem ghaddejja minhabba li kienet tbaghti bl-inkontinenza.

Dwar is-somma li l-omm irceviet fuq il-kuntratt ftit xhur qabel il-mewt u cioe' 11/15 ta' €186,349.80 u mnaqqsa t-taxxi u cioe' somma anqas minn €136,000 il-konvenut isostni u tressqu anki provi li minnhom l-omm tat donazzjoni ta' €9,123 lit-tliet uliedha fl-Awstralja Dimitri, Susanna u Rita filwaqt li hallset lilu lura s-somma ta' Lm8,000 ekwivalenti ghal

€18,634.99 ghall-ispejjez taz-zewg kawzi msemmija aktar 'il fuq li skont il-konvenut kienet iddecidiet li thallas l-omm u li hu kien hallas qabel. Gew prezentati fl-atti diversi dokumenti li jevidenzjaw it-trasferiment tal-flus gewwa l-Awstralja kif ukoll dokumenti rapprezentanti l-ispejjez tal-kawza. Ghalhekk jirrizulta li zgur is-somma f'idejn l-omm kienet naqset ghall-anqas minn €90,000. Minn dawn id-decujus selfet lill-konvenut (ex-admissis minnu stess) is-somma ta' €70,000 ghalhekk f'idejha kien baqa' anqas minn €20,000. Il-Qorti qed taghti figuri approssimattivi ta' dak li seta' baqa' f'idejn id-decujus stante li minn dawn l-ammonti trid titnaqqas ukoll it-taxxa mhallsa fuq il-kuntratt u t-taxxa addizzjonali li thallset wara. Il-konvenut isostni li huwa ma jafx ommu x'ghamlet b'dawn il-flus izda jsostni li hija kienet tikkontribwixxi ghall-ispejjez u anki kienet generuza hafna fil-beneficenza. Dan tikkonfermah ukoll martu. Isostni wkoll li meta huwa staqsa l-ommu x'ghamlet b'dawk il-flus kienet qaltlu sabiex jinsihom ghax hi riedet tahseb ghal ruhha. Fil-fatt il-konvenut isostni li huwa sab biss is-somma ta' €2,000 fid-dar u li dan huwa ghamilhom quddiesa ghaliex it-testment hekk kien jimponilu li jaghmel, fil-fatt it-testment a fol. 7 tal-process it-tieni artikolu jaqra:

'It-testatrici trid u tordna illi l-flus kollha illi jkunu jappartjenu lilha fil-gurnata tal-mewt taghha jigu konvertiti f'quddies ghal ruhha u skont il-pija intenzjoni taghha.'

Minn dan l-artikolu l-Qorti ma ssibhiex difficli wisq li temmen li d-decujus iddisponiet mill-flus li kellha f'ideja b'dan il-mod qabel il-mewt taghha sabiex tassigura ruhha li dawn il-flus imorru fejn riedet hi u cioe' ghal ruhha. Din kienet l-intenzjoni taghha lura fis-sena 2007 meta rredigiet it-testment u huwa verosimili hafna li tali ntenzjoni kienet aktar imsahha f'mohh it-testatrici meta hasset li l-mewt kienet qed tersaq. F'dan il-kuntest dak li l-konvenut jixhed li ommu qaltlu dwar il-flus u cioe' li hija riedet tahseb ghal ruhha wkoll huwa vero-simili hafna u ghandu mill-verita'.

It-talbiet:

Illi l-ewwel u t-tieni talbiet attrici huma kif isegwi:

1. Tillikwida l-assi ereditarji ta' omm il-partijiet u konsegwentement tillikwida l-legittima spettanti lill-atturi mill-wirt ta' ommhom.

2. Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi l-legittima hekk likwidata.

L-artikolu 648 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta jaqra kif isegwi:

'Biex jigi stabbilit kemm ghandu jkun dan it-tnaqqis, ghandhon jitharsu dawn ir-regoli li gejjin:

(a) ghandha ssir gabra tal-beni kollha li jkun hemm fiz-zmien tal-mewt tat-testatur, wara li jinqatghu minnhom id-djun;

(b) il-beni li t-testatur ikun ta b'donazzjoni ghandhom imbaghad jigu mghaqqdin maghhom b'kalkolu biss, skont il-valur ta' dawk il-beni meta ssir id-donazzjoni;'

Illi f'termini ta' gurisprudenza jinghad illi:

'Ghal dak li hu kalkolu ta' legittima l-punt tat-tluq hu dak li jissejjah bhala rijunjoni fittizzja. Permezz ta' dan l-ezercizzju preliminari jsir kalkolu ta' l-ammont li t-testatur seta' jiddisponi minnu (*disposable portion*) u l-parti li ma setax jiddisponi minnha. Din m'hi xejn ghajr likwidazzjoni tal-gid tat-testatur. B'dan il-mod ikun jista' jigi determinat jekk fir-realta' kienx hemm lezjoni tas-sehem riservat. Dan l-ezercizzju jrid isir b'dan il-mod:

(a) Fl-ewwel lok ghandhom jingabru l-beni kollha fi zmien tal-ftuh tas-successjoni (*relictum*) u jinghata l-valur taghhom fiz-zmien tal-apertura tas-successjoni;

(b) Minn dan l-ammont ghandu jinqata' d-dejn;

(c) Mill-bilanc li jibqa' ghandu jizdied il-valur tal-beni li t-testatur ikun ta b'donazzjoni.

Fl-artikolu 648 (b) tal-Kodici Civili jinghad li din il-proprjeta' "*shall be fictitiously added*" mehud in konsiderazzjoni tal-valur tal-proprjeta' fi zmien tal-apertura tas-successjoni izda fil-kondizzjoni li kienet meta nghatat id-donazzjoni.' (**Dorothy Buttigieg et vs. Dr Monica Vella** deciza mill-Qorti tal-Magistrati, Ghawdex JD nhar is-16 ta' Mejju, 2014)

Fil-kaz in ezami l-atturi apparti l-legittima qed jinsistu li jitpoggew ukoll fil-pussess tal-legat imholli lill-hamsa minnhom ai termini tal-artikolu 3 tat-testment. Dawn it-talbiet huma riflessi fit-tielet u r-raba' talba tal-atturi. Il-konvenut isostni li l-atturi tilfu l-jedd ghal dan il-legat fil-mument li huma rrinunzjaw ghall-wirt u ntavolaw il-kawza odjerna ghaliex jiskatta l-provvediment fis-sitt artikolu tat-testment li jghid:

'illi jekk xi hadd minn l-imsemmija wliedha jipprova b'xi mod jimpunja d-disposizzjonijiet testamentarji taghha, huwa jiddekadi minn kull beneficcju lilu mholli b'dan it-testment u jikkonsegwixxi biss il-legittima skont il-ligi.'

Anzi l-konvenut isostni li qabel ma tittiehed tali konsiderazzjoni din il-Qorti ghandha zzomm f'mohhha d-disposizzjoni tal-artikolu 620 (5) li tghid li ebda persuna ntitolata ghal-legittima ma tista' tirrinunzja ghal xi disposizzjoni mhollija lilha fit-testment. F'dan ir-rigward il-Qorti tqis li dan is-sub-artikolu ma japplikax fil-konfront tal-atturi ghaliex huma ma rrinunzjawx ghal-legat imholli lilhom fit-testment anzi zammew ferm dak il-legat u ghalkemm ir-rinunzja taghhom ghall-wirt u t-talba ghal-legittima gabet fis-sehh l-effett tal-artikolu 6 tat-testment, il-fatt li fl-istess skrittura huma zammew ferm it-talba ghal-legat fisser li l-artikolu 620 (5) ma japplikax fil-konfront taghhom.

L-atturi jmorru oltre billi jsostnu li fil-kalkolu tal-legittima din il-Qorti ma ghandhiex tiehu konjizzjoni tal-legat imholli lilhom stante li dan ghandu jigi meqjus bhala parti mid-dejn tal-eredita' izda ghandha tikkunsidra l-prelegat mholli lill-konvenut stante li huwa wkoll l-eredi universali u ghal dan jikkwotaw xi gurisprudenza. Il-konvenut jirribatti li jekk din il-Qorti ghandha tikkunsidra wkoll il-valur ta' dawn il-legati ghandha tikkunsidra l-legati kollha una volta l-atturi tilfu d-dritt ghall-istess legat fil-mument li kkontestaw id-disposizzjonijiet testamentarji ta' ommhom.

Il-Qorti tqis li ghalkemm huwa minnu li l-artikolu 862 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta jiddisponi li werriet li jirrinunzja ghall-wirt ma jitlifx il-jedd ghal-legat imholli lilu, imkien fil-ligi ma jinghad li t-testatur ma jistax jiddisponi mod iehor. F'dan il-kaz fil-fatt it-testatrici ddisponiet mod iehor fis-sitt disposizzjoni tat-testment taghha li hija wahda cara u invekwivoka fejn tghid li jekk xi hadd minn ulied it-testatrici jimpunja dawk id-disposizzjonijiet allura jiehu biss il-legittima. Dan l-artikolu

fit-testment sahansitra mar oltre minn dak li ssemmi l-ligi u cioe' l-werriet izda t-testatrici ghazlet li ssemmi lil uliedha kollha u mhux biss il-werriet jew il-legatarji. Dan ifisser li la darba l-atturi ddecidew li jifthu din il-kawza sabiex appuntu ma jimxux mad-disposizzjonijiet tat-testment izda jitolbu l-legittima allura dan neccessarjament jimplika l-impunjazzjoni tad-disposizzjonijiet ta' ommhom. Il-Qorti tqis li legalment ma jaghmel l-ebda effett li fir-rinunzja taghhom l-atturi zammew id-dritt ghal-legat stante li din il-Qorti hija obbligata li tapplika d-disposizzjonijiet tat-testment tad-decujus fl-intier taghhom. Fil-kawza fl-ismijiet **George Zammit et vs. Anna Mallia deciza nhar id-9 ta' Gunju, 2015** mill-Onorabbli Prim'Awla tal-Qorti Civili b'referenza ghal disposizzjoni simili nghad kif isegwi:

21. 'Illi jigi wkoll ribadit li t-testatrici stabbiliet perentorjament fit-testment taghha fuq riferit, (ara foll 14), li kemm-il darba xi hadd mill-eredi jimpunja, jew jipprova jimpunja, l-istess testment taghha, b'xi proceduri gudizzjarji, dan jiddekadi minn kwalunkwe liberalita' moghtija lilhu fl-istess testment u jikkwalifika biss ghal-legittima;

22. Illi r-rikorrenti, muniti bl-istess testment, kienu lkoll ben konsapevoli bil-kundizzjoni de quo imposta mit-testatrici ommhom;

23. Illi ghalhekk, in vista ta' l-azzjoni odjerna minnhom intrapriza, l-istess kundizzjoni issa skattat u avverat ruhha; '

Il-Qorti ghalhekk tqis li la darba l-atturi ntavolaw il-kawza ghall-hlas tal-legittima lilhom u ma mxewx mad-disposizzjonijiet ta' ommhom *per conseguenza* huma legalment tilfu l-jedd ghal-legat imholli lilhom fl-istess testment u kif jghid l-istess testment l-uniku jedd li ghandhom f'dan l-istadju huwa ghal-legittima u xejn aktar.

Il-Qorti qed taghmel dawn il-konstatazzjonijiet f'dan l-istadju tad-decizjoni ghaliex huma bazilari sabiex hija tkun tista' tipprosegwi ghall-kalkolu tal-beni tad-decujus mal-mewt taghha. <u>Il-Qorti ghalhekk tqis li dan iwassalha sabiex fl-ewwel lok tilqa' l-ewwel eccezzjoni tal-konvenut u tichad it-tielet u r-raba' talbiet attrici bhala legalment infondati u</u>

konsegwentement tqis li l-valur kollu tal-legati u pre-legati mhollija fit-testment ghandhom jittiehdu in konsiderazzjoni ghall-kalkolu tal-legittima.

Din il-Qorti minn analizi tal-provi sabet li dakinhar tal-mewt, bhala proprjeta' immobbli, id-decujus kellha biss it-terz indiviz tal-fond numru 44, Triq Gajdoru, Xaghra, Ghawdex. Fl-atti ma tressqet l-ebda prova tal-valur dan il-fond u l-atturi fin-nota taghhom jippretendu li din il-Qorti f'dan l-istadju tappunta perit tekniku sabiex jivvaluta l-fond in kwistjoni. Il-Qorti tqis li din it-talba, fl-istadju fejn il-kawza hija differita ghad-decizjoni proceduralment hija inammissibli u tichad l-istess. L-atturi izda man-nota ta' sottomissjonijiet taghhom esebew dokument MS 1 rapprezentanti d-dikjarazzjoni ta' trasferiment *causa mortis* tal-atturi fir-rigward tal-legat mholli lilhom mit-testatrici u li din il-Qorti gia ddecidiet aktar 'il fuq li huma ddekadew mill-istess jedd. Dan id-dokument ma giex kontestat mill-konvenut anzi l-konvenut qabel li dan jibqa' esebit u li l-valur tal-proprjeta' ghandu jinhadem fuq l-istess dikjarazzjoni. Skont l-istess dokument il-valur li nghata lit-terz tal-fond in kwistjoni eskluz il-parti li marret ghand il-konvenut huwa ta' €18,000. Bis-sehem tal-konvenut il-valur tat-terz shih huwa ta' €24,000. Il-Qorti ma tara l-ebda raguni valida ghalfejn ma ghandhiex timxi ma' dan il-valur kif hekk dikjarat mill-istess atturi fil-25 ta' Frar, 2011.

Apparti dan l-immobbli, l-atturi kif gia nghad aktar 'il fuq jinsistu li l-Qorti tiehu kont ta' diversi flejjes li tul l-ahhar ghaxar snin ta' hajjitha d-decujus rceviet jew kellha fil-banek. Din il-Qorti assolutament ma taqbilx ma' dak espost mill-atturi. Mill-atti ma tressqet l-ebda prova konkreta mill-atturi sal-grad rikjest mil-ligi li d-decujus, dakinhar tal-mewt kellha xi flus oltre dawk dovuti lilha mill-konvenut cioe' s-somma ta' €70,000 u s-somma ta' €2,000 misjuba fid-dar fejn kienet tirrisjedi. Wisq anqas sabet xi provi dwar xi dehebijiet li seta' kellha. Dak li ressqu quddiem il-Qorti l-atturi kienu biss hafna kongetturi u fantasiji izda xejn aktar. Kif gia esprimiet ruhha l-Qorti aktar 'il fuq, il-Qorti verament temmen li kienet l-intenzjoni tad-decujus li ma thallix wisq flus kontanti mal-mewt taghha u rat li dak kollu li kellha fl-ahhar mill-ahhar jew tqassam jew mar ghal ruhha. Il-Qorti temmen il-verzjoni moghtija mill-konvenut li hija ferm aktar realistika u tirrifletti l-fatti migjuba quddiem din il-Qorti u l-volonta' espressa tad-decujus fis-sena 2007 milli l-kalkoli straordinarji maghmula mill-atturi daqs li kieku d-decujus qatt ma nefqet centezmu wiehed tul l-ahhar ghaxar snin ta' hajjitha. Il-Qorti in

oltre tqis li ma tressqet l-ebda prova konkreta sal-grad rikjest mil-ligi li d-decujus effettivament irceviet xi somma akbar minn dak dikjarat fil-kuntratt ma' Karkanja Ltd. ukoll gia msemmi aktar 'il fuq.

Ghalhekk il-Qorti tqis li l-eredita' tad-decujus dakinhar tal-mewt kienet tikkonsisti fit-terz indiviz tal-fond fi Triq Gajdoru, Xaghra, Ghawdex ghall-valur ta' €24,000, is-€70,000 dovuti mill-konvenut lid-decujus u l-€2,000 li nstabu fir-residenza taghha, total ta' €96,000. Ghalhekk l-ammont ta' €96,000 huwa l-ammont li d-decujus setghet tiddisponi minnu.

Mill-ammont ta' €96,000 jehtieg li jitnaqqas id-dejn tal-eredita'. La darba gie deciz aktar 'il fuq li l-atturi tilfu d-dritt ghal-legati mhollija lilhom jonqos biss li jigi deciz jekk il-pre-legat imholli lill-konvenut jikkwalifikax bhala dejn tal-eredita'. Jigi notat li l-pre-legat imholli lill-konvenut huwa wiehed rimuneratorju ghas-servigi li rrenda l-konvenut. Fil-kaz ta' tali legati remuneratorji l-gurisprudenza[1] tghid li dawn ghandhom jithallsu fl-interezza taghhom. Fil-kaz in ezami jirrizulta sahansitra li l-konvenut il-parti tieghu tas-servigi fil-konfront ta' ommu ghamilha u dam jaghmilha sad-data tal-mewt tad-decujus. Il-Qorti ghalhekk tqis li l-pre-legat imholli lill-konvenut, nonostante li huwa thalla wkoll werriet universali ghandu jigi kkunsidrat bhala parti mid-dejn tal-eredita' qabel ma tigi kkalkulata l-porzjon riservata. Diga' inghad aktar 'il fuq li l-parti tal-konvenut mill-fond gewwa x-Xaghra ghandha tinghata l-valur ta' €6,000. Ghalhekk dan ghandu jitnaqqas mill-ammont ta' €96,000 li tigi €90,000.

L-atturi jargumentaw ukoll li d-donazzjonijiet moghtija lit-tlett ahwa fl-Awstralja, mhux parti fil-kawza, ghandhom ukoll jizdiedu ai fini tal-kalkolu tal-porzjon riservata. L-atturi izda jinsew li huma wkoll inghataw donazzjonijiet mit-testatrici u mhux qed jinsistu li dawn jergghu jiddahhlu fil-kalkolu. L-istess testatrici tezenta lill-ulieda mill-kollazzjoni u imputazzjoni ta' dak li hadu b'donazzjoni tul hajjitha. L-artikolu 915 tal-Kap. 16 tal-Ligijiet ta' Malta jaqra kif isegwi:

'It-tifel jew dixxendent ma jistax, ghalkemm ikun gie mehlus espressament mill-obbligu tal-kollazzjoni, izomm id-donazzjoni hlief sa

[1] Ara George Zammit vs. Anna Mallia deciza mill-PA nhar is-6 ta' Gunju, 2015 u Muscat vs. Borg noe deciza nhar it-28 ta' Frar, 1958.

l-ammont tas-sehem li minnu l-mejjet seta' jiddisponi, u zzejjed hu suggett ghall-kollazzjoni.'

B'applikazzjoni ta' dan id-dispost allura l-Qorti fil-mument li takkalkula s-sehem riservat trid b'mod fittizzju zzid ukoll id-donazzjonijiet maghmula lill-ulied kollha u konsegwentement tnaqqas l-istess donazzjonijiet rcevuti mill-atturi mill-ammont dovut lilhom. Id-donazzjonijiet li tressqu prova taghhom f'dawn l-atti kienu s-somma ta' Lm400 ekwivalenti ghal €1332 kull wild u s-somma ta' €9,123 lit-tlett ulied li mhux parti fil-kawza. Il-konvenut iqajjem f'dan il-kuntest il-problema li l-atturi volontarjament ma dahhlux lil dawn it-tlett ahwa bhala parti mill-kawza u allura jekk jirrizulta li dawn hadu aktar mis-sehem riservat id-differenza ma ghandux ibaghtiha l-konvenut. Il-Qorti taqbel ma' dan l-argument stante li kienet ghazla libera tal-atturi li ma jiccitawx fil-kawza wkoll lit-tliet huthom l-ohra la darba kien behsiebhom jitolbu li d-donazzjonijiet li saru lilhom jittiehdu kont ghall-kalkolu tas-sehem riservat. Fil-kuntest tas-somma ta' €9,123 il-Qorti b'zieda ma' dak gia suespost, tqis li kien il-konvenut li qal il-verita' dwar l-ammont mghoddi lit-tlett ahwa u li l-istess konvenut ta spjegazzjoni ghalfejn huwa baghat ftit aktar lit-tnejn mill-ahwa. Jidher li l-atturi fin-nota taghhom injoraw ghal kollox l-ahhar xhieda tal-konvenut a fol. 375 tal-process. Ghalhekk it-total ta' donazzjonijiet jammonta ghal €42,021. Dan l-ammont irid jizdied mas-somma ta' €90,000 gia kalkolata aktar 'il fuq bit-total ikun ta' €132,021.

Ghall-fini ta' kalkolu tas-sehem riservat stante li d-decujus kellha hdax-il wild allura s-sehem riservat jigi kkalkolat fuq nofs is-somma ta' €132,021 diviza f'partijiet ugwali bejn il-hdax-il ahwa, bir-rizultat ikun dak ta' €6,001 kull wild. Ghalhekk is-sehem riservat dovut lill-atturi jamonta ghal €6,001 kull wiehed . Minn dan l-ammont trid titnaqqas id-donazzjoni ta' €1332 li huma gia rcevew minghand id-decujus biex b'hekk jibqa' s-somma ta' €4,669 kull wiehed. Jirrizulta li t-tlett ahwa fl-Awstralja hadu b'donazzjoni s-somma akbar minn €4,669 apparti l-ewwel donazzjoni ta' €1332 li hija gia mnaqqsa u cioe' s-somma ta' €9,123 bid-differenza tkun ta' €4,454 kull wiehed minnhom, li kalkolati fuq tlieta titla ghas-somma ta' €13,362. Kif gia nghad, kienu l-atturi li ghazlu volontarjament li ma jharrkux lit-tliet huthom f'din il-kawza b'dana li dawn ma jistghux jigu ordnati jirritornaw lura dan l-ammonti ghalhekk ghandhom ikunu l-atturi li jbaghtu ghan-nuqqas taghhom. Ghalhekk minn kull sehem dovut lill-attur ghandha titnaqqas ukoll is-

somma ta' (€13,362 diviza b'7 atturi) €1909. B'hekk il-Qorti waslet ghall-kalkolu tas-sehem riservat dovut mill-eredi l-konvenut lil kull wiehed mill-atturi ta' €2,545.

Spejjez u mghax

Ai fini ta' spejjez, meta dan l-ammont ta'€2,545 jigi mqabbel mal-valur dikjarat ta' €3,000 kull sehem tal-legat imholli lill-atturi mid-decujus u li huma tilfu l-jedd ghalih kif dikjarat f'din id-decizjoni jirrizulta li kieku l-hames atturi li kienu wkoll legatarji ma ghamlu xejn din il-kawza kienu jispiccaw b'aktar f'idejhom milli bis-sehem riservat kif deciz. Dan juri kemm din il-kawza saret biss b'sens ta' pika da parti tal-atturi anki ghaliex jirrizulta li ghal dak li huwa legittima l-konvenut kien gia dispost jillikwida l-istess qabel ma giet prezentata l-kawza u ghal dan il-ghan giet esebita wkoll ittra tal-Professur Refalo li tikkonferma l-istess a fol. 44 tal-process b'dana li anki z-zewg atturi l-ohra mhux legatarji setghu facilment evitaw din il-kawza. Ghalhekk l-Qorti tqis li l-atturi kollha *in solidum* ghandhom ibaghtu l-ispejjez kollha tal-kawza. Fic-cirkustanzi l-Qorti wkoll tqis li ghandha tezercita' l-poter taghha fil-ligi ai termini tal-artikolu 615 tal-Kap 16 u tiddikjara li ma ghandux jigi kalkolat imghax u jithallas imghax fuq l-ammont dovut mill-konvenut lill-atturi mid-data tal-mewt tad-decujus sad-data ta' din id-decizjoni;

<u>Decizjoni</u>

Ghar-ragunijiet kollha suesposti din il-Qorti taqta' u tiddeciedi l-kawza billi tilqa' l-ewwel eccezzjoni tal-konvenut u tichad l-eccezzjonijiet rimanenti f'dawk il-partijiet li mhux konsistenti ma' dak hawn deciz u :

(1) tilqa' l-ewwel talba u wara l-likwidazzjoni tal-assi ereditarji ta' omm il-partijiet kif ampjament spjegat aktar 'il fuq f'din id-decizjoni tillikwida l-legittima spettanti lil kull wiehed mill-atturi ghas-somma ta' €2,545;

(2) tordna lill-konvenut ihallas is-somma ta' €2,545 lil kull wiehed mill-atturi bhala legittima spettanti lilhom;

(3) tichad it-tielet u r-raba' talba attrici.

Bl-ispejjez kollha kontra l-atturi *in solidum*, bl-imghaxijiet biss mid-data ta' din id-decizjoni.

(ft.) Dr. Joanne Vella Cuschieri
Magistrat

(ft.) Maureen Xuereb
D/Registratur

Vera kopja

D/Registratur